

ОРЖИЦЬКИЙ РАЙОН — район, що знаходиться у західній частині Полтавської області. Утвор. 1923 з Оржиц. і Великоселец. волостей. 1923–25 — у складі Полтав. губ.; 1923–30 — Лубен. округи; 1932–37 — Харків., від 1937 — Полтав. обл. Жит. потерпали від голодомору 1932–33, зазнали сталін. репресій. На 1 січня 1941 в О. р. мешкали 64,3 тис. осіб. Від вересня 1941 до вересня 1943 — під нім. окупацією. Діяло підпілля. Нацисти розстріляли 388 мешканців р-ну. 1962 О. р. ліквідовано, а його тер. зараховано до Лубен. р-ну. 1965 відновлено. 1995 знято з обліку села Петровського та Ріжки; 2001 — с. Івахненки; 2008 — с. Савулівка; 2010 — с. Чернета; 2016 с. Куйбишеве перейменовано на Вишневе. За переписом насел. 2001, проживали 29 525 осіб (складає 91,9 % до 1989); станом на 1 січня 2020 — 22 741 особа; переважно українці. У 2-й пол. 2010-х рр. до О. р. (1 тис. км²) належали 2 селищні (див. Оржиця та Новооржицьке) і 19 сільс. рад, яким були підпорядк. 50 сіл (див. Лазірки, Лукім'я, Чутівка). У грудні 2019 з Новооржиц. селищ. та Воронинців. і Черевків. сільс. (обидві — О. р.) рад утвор. Новооржиц. громаду (89,84 км², 3059 осіб, 11 насел. пунктів), до якої у червні наступ. року зараховано Бієвець., Духів., Остапів., Тарандинців. (усі — Лубен. р-ну), Вишневу та Лазіроків. сільс. ради (обидві — О. р.; нині тер. громади 453 км², 10 181 особа, 31 насел. пункт). У 2-й пол. 2020 також утвор. Оржиц. громаду (752,6 км², 15 678 осіб, 33 насел. пункти) — з Оржиц. селищ. та Денисів., Заріз., Золотухин., Круподерин., Лукім., Онишків., Плехів., Райозер., Савин., Сазонів., Селець., Староіржавец., Чевельчан., Чутів., Яблунів. сільс. рад (усі — О. р.). Від липня 2020 обидві громади — у складі Лубен. р-ну.

О. р. межував на Пн. Зх. з Гребінків., на Сх. — з Лубен. і Хорол., на Пд. Сх. — з Семенів. р-нами Полтав. обл.; на Зх. — з Чорнобаїв. і Драбів. р-нами Черкас. обл. Лежав на Придніпровській низовині. Тер. рівнинна низовинна пологохвиляста, розчленована ярами, балками та річк. сіткою. Розвідано поклади торфу, глини та піску. Найбільші річки (загалом 8): Сула з притоками Оржиця (на Зх. в неї впадає Чумгак) та Сліпорід (бас. Дніпра). Ґрунти переважно чорноземні типові малогумусні та слабогумусовані, у річк. долинах — торфово-болотні. Пл. Оржиц. лісництва Лубен. лісгоспу 2257 га. Осн. деревні породи: дуб, вільха, липа, тополя, осика. Тер. і об'єкти природно-заповід. фонду: заг.-держ. значення — Нац. природ. парк «Нижньосульський» (утвор. 2010, 16 879 га), заказники Великоселецький (1000 га), Плехівський (500 га; обидва — 1980); місц. — заказники Оржицький (1982, 195 га), Тимківський (43 га), Яблунівський (28 га; обидва — 1984), Чутівський (1995, 742 га; усі — гідрол.), Тарасівський (ентомол., 1989, 3 га), Онишківський (ландшафт., 655 га), Половець (36 га), пам'ятки природи Дуб черешчатий (ботан., Оржиця), Киндинів сад (комплексна, 7 га; усі — 1995), пам'ятка садово-парк. мистецтва Зарізький парк (1975, 7 га), заповідні урочища Біла шапка (53 га), Загать (149 га), Кобеляк (156 га; усі — 1995), Манілове (1998, 117 га). У с. Лазірки

— залізнична станція. 1978 введено в експлуатацію Оржиц. цукр. завод (Новооржицьке; від 2013 — у структурі агропром. групи «Астарта»), поточна потуж. якого становить 6 тис. т на добу. Бл. 40 видів продукції під торг. маркою «ЗароГ» — молоко, ряжанка, кефіри, сметана, кисломолочні сири, вершк. масло, сирк. десерти, м'які сири (бринза) — випускає Оржиц. молокозавод (с. Заріг). У р-ні були розвинуті рослинництво зернового та тваринництво м'ясо-молоч. напрямів. Вирощували озиму пшеницю, ячмінь, соняшники, цукр. буряки, картоплю та ін. культури. На поч. 2010-х рр. функціонували Лазіркив. ПТУ № 46, 30 заг.-осв. шкіл; дит. муз. школа, ДЮСШ; Оржицький історико-краєзнавчий музей, рай. і 19 сільс. Будинків культури, 15 клубів, 37 б-к; 6 лікарень, 3 лікар. амбулаторії, 26 фельдшер.-акушер. пунктів. Новини р-ну висвітлювала г. «Оржицькі вісті».

Збереглися дерев'яні церква Всіх святих у с. Старий Іржавець (1802) та млин у с. Круподеринці (19 ст.). До серед. 2000-х рр. були дерев'яні млини у селах Воронинці та Денисівка. На Оржищині виявлено значну кількість артефактів первіс. людей різного часу, скіфів, сарматів і слов'ян. племен. Обстежено низку давніх курганів, поселень і валів Київ. Русі. Досліджено давньорус. городища Посул. оборон. лінії у селах Лукім'я (див. Лукомль), Тарасівка (Горошин) і Чутівка. В насел. пунктах р-ну встановлено 36 пам'ятників на місцях поховань воїнів, які загинули під час 2-ї світової війни. Серед видат. уродженців — бібліотекознавець, Герой України А. Кобзаренко (с. Райозеро); фізико-хімік, чл.-кор. НАНУ Г. Ковтун (с. Сазонівка), математик, педагог, академік НАПНУ М. Жалдак (с. Лазірки), педагог, чл.-кор. АПН СРСР та НАПНУ Г. Нестеренко (с. Яблуневе), епізоотолог, чл.-кор. ВАСГНІЛ І. Лукашов (с. Оношки); фізики Л. Косяченко (с. Лазірки), М. Ляшенко (с. Круподеринці), економіст, агроном В. Бойко, географи Є. Гопченко (обидва — с. Лазірки), І. Половина (с. Заріг), лікарі М. Голобородько (с. Черевки), Б. Лисенко (с. Круподеринці), Ю. Усенко (с. Пилиповичі), філософ, літературознавець В. Лесевич (с. Денисівка), філософ П. Гопченко (с. Лазірки), соціолог О. Погорілий (с. Оношки),

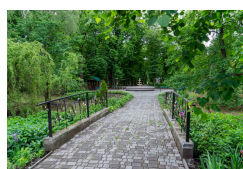
мовознавці В. Жайворонок (с. Денисівка), М. Степаненко (с. Великоселецьке), літературознавець Т. Кушнірова (с. Старий Іржавець), історики О. Зубань (с. Плехів), Г. Сергієнко (с. Воронинці), В. Стрілець, археолог, історик, музеєзнавець І. Шовкопляс (обидва — с. Лазірки), правознавець В. Трубников (с. Воронинці), фахівці у галузі держ. управління П. Ворона, М. Лахижа (обидва — с. Круподеринці), педагог В. Стрельников (с. Оношки); етнограф, фольклорист, письменник, культур. діяч Матвій Номис і його дочка письменниця Н. Кибальчич (с. Заріг), письменник М. Кожушний, поетеса, письменниця Т. Шаповаленко, нар. казкар Р. Чмихало (усі — с. Денисівка), поет, перекладач В. Підпалый (с. Лазірки), поети Ю. Андрущенко (с. Великоселецьке), І. Гончаренко (с. Яблуневе), Н. Третяк (с. Лазірки), фотожурналіст В. Бурма (с. Заріг); живописець, засл. діяч мистецтв УРСР Д. Безуглий (с. Чевельча), графік О. Реута (с. Золотухи); актор, нар. арт. УРСР О. Волін (с. Круподеринці), співак, нар. арт. України А. Бабич (с. Сазонівка; див. «Тетяна + Андрій»), артист балету, засл. арт. УРСР М. Войтенко (с. Лазірки), піаніст, композитор Т. Микиша (с. Приймівщина); Герої Рад. Союзу Д. Бабак (с. Савинці), С. Власенко (с. Яблуневе), М. Малущенко (с. Чутівка), О. Петрик (с. Золотухи), С. Приходько (с. Тимки). Із с. Лазірки пов'язані життя та діяльність філософа С. Варв'янського та поета, журналіста М. Ткаченка. У с. Сазонівка минули дит. і юнац. роки співачки, нар. арт. СРСР Д. Петриненко; у Новооржицькому — учасника бойових дій на Донбасі (2014–15), Героя України А. Конопльова. У с. Тарасенкове мешкав повний кавалер ордена Слави Ф. Тонкошкур.

Рекомендована література

1. Копотун І. На крутих берегах Сліпороду. П., 2009;
2. Подрига В. Письменники у зв'язках з Оржищиною: Мат. для літ.-краєзн. нарис. Оржиця, 2014;
3. Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область. Оржицький район. П., 2015.

О. І. Олійник, Л. Г. Федоренко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Оржицький район / О. І. Олійник, Л. Г. Федоренко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-76025>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).